



ตำบลดนรมแม่เพ็ญสายใยรักแห่งครอบครัว





๒

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารที่ได้ทรงพระราชทานโครงการสายใยรักแห่งครอบครัวและพระราชทานคำขวัญ "นมแม่คือหยดแรกของสายใยรักแห่งครอบครัว" และด้วยพระปณิธานอันมุ่งมั่นของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ที่ทรงให้ความสำคัญแก่สถาบันครอบครัว ด้วยทรงตระหนักว่าความรัก ความผูกพันในครอบครัว คือการสร้างฐานที่มั่นคงทั้งร่างกายและจิตใจให้กับเด็ก ทรงตระหนักดีว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จะเป็นการสร้างสายใยรักจากแม่สู่ลูก ได้อย่างดีเยี่ยม และส่งผลต่อพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจของลูก พระองค์จึงทรงปฏิบัติหน้าที่แรกของความเป็นแม่ ด้วยการประทานพระกษีรธาราแก่พระโอรส ตั้งแต่เมื่อแรกประสูติต่อเนื่องนานกว่า 7 เดือน ทรงเห็นผลดีที่เกิดขึ้นกับพระโอรสอย่างชัดเจน ทั้งพระสุขภาพและพระพลานามัยที่สมบูรณ์

กระทรวงสาธารณสุขและภาคีเครือข่าย ขอน้อมนำคำขวัญพระราชทานและพระดำริของพระวรชายาฯ **"เราจะใช้นมแม่สร้างความสุขแก่เด็กไทย"** เป็นหลักในการดำเนินงาน โดยเริ่มจากครอบครัวซึ่งเป็นสังคมที่เล็กที่สุด ก่อปฐมด้วยนมแม่เลี้ยงลูกด้วยความรัก ความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ให้เวลาในการอบรมสั่งสอน ปลุกฝังสิ่งที่ดีงาม เมื่อลูกเติบโตจะเป็นคนดี จิตใจดี ไม่ก่อปัญหาให้แก่สังคม โดยสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน ท้องถิ่น แกนนำ ตลอดจนผู้มีจิตอาสาขอถวายงาน **"โครงการตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว"**

แนวคิดตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว ตำบลที่ใช้กิจกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สร้างสายใยรัก และความผูกพันของครอบครัวโดยคาดหวังว่าเด็กที่เลี้ยงดูด้วยความรัก ความอบอุ่น จะหล่อหลอมให้เด็กเติบโตเป็นเด็ก แข็งแรง ฉลาด อารมณ์ดี จิตใจดี มีความสุข ใช้กระบวนการพัฒนาที่นำแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์เป็นเครื่องมือในการบูรณาการงาน สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการจัดทำเวทีประชาคมและขับเคลื่อนการดำเนินงานโดยมาตรการสังคมซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่ชัดเจน บริหารโครงการโดยคณะทำงาน จากภาคีเครือข่ายและภาคประชาชน ท้องถิ่น ซึ่งมีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับเป็นผู้สนับสนุน และพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ มีข้อมูลแม่และเด็กเพื่อเป็นข้อมูลในการเฝ้าระวังระดับครัวเรือน และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นทุนสังคมสนับสนุนการดำเนินงาน ควบคุมกำกับและติดตามประเมินผลงานโดยศูนย์ประสานงานตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว

กรอบแนวคิดโครงการ"ตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว"



วัตถุประสงค์

1. สร้างความรักและความผูกพันให้เกิดขึ้นในครอบครัว ด้วยการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
2. สร้างการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยระหว่างครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น สถานบริการสาธารณสุข และสถานประกอบกิจการ
3. สร้างเด็กปฐมวัยให้เจริญเติบโต มีพัฒนาการสมวัย เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข

พื้นที่ดำเนินงาน โดยการสมัครใจ



เป้าหมายพื้นที่ตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว

ปีงบประมาณ	พื้นที่
2554	นำร่อง 5 ตำบล 5 ภาค : จ.ลำพูน จ.นครศรีธรรมราช จ.อุบลราชธานี จ.ระยอง จ.ราชบุรี
2555	พื้นที่เก่าดำเนินการทุกอำเภอ ๆ ละ 1 ตำบล พื้นที่จังหวัดทรงงานฯทุกแห่ง พื้นที่อื่นๆ จังหวัดละ 1 ตำบล
2556	พื้นที่เก่าดำเนินงานต่อเนื่องและขยายพื้นที่ตามความเหมาะสม พื้นที่จังหวัดทรงงานฯ และจังหวัดอื่นๆ ร้อยละ 35 ของอำเภอๆ ละ 1 ตำบล
2557	พื้นที่เก่าดำเนินงานต่อเนื่องและขยายพื้นที่ตามความเหมาะสม พื้นที่จังหวัดทรงงานฯ และจังหวัดอื่นๆ ร้อยละ 70 ของอำเภอๆ ละ 1 ตำบล
2558	ดำเนินการทุกอำเภอ

◆ เกณฑ์ตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว(ผ่านทุกข้อ)

1. ชุมชนมีแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
2. ชุมชนมีข้อมูลและการเฝ้าระวังเพื่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
3. ชุมชนประกาศกติกาสังคมเพื่อการ "ส่งเสริมเลี้ยงลูกด้วยนมแม่"
4. อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพิ่มเป็น ร้อยละ 40
5. มีกรรมการ / คณะทำงานในการดำเนินงานของตำบล
6. มีกองทุนเพื่อช่วยเหลือด้านสวัสดิการและความเป็นอยู่ของครอบครัวเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

กระบวนการดำเนินงาน ตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว

1 ร่วมสร้างแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ตำบลนมแม่ฯ



สำรวจข้อมูลและจัดทำแผนที่เดินดิน



เพิ่มพูนความรู้แม่ไม่ใช้แค่อาหาร
แต่คือรากฐานสร้างชีวิตคน



ระดมความคิดกำหนดจุดหมายปลายทาง
ตำบลนมแม่ฯ



ร่วมสร้างแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์และ
แผนปฏิบัติการฯ ตำบลนมแม่ฯ



ประชาคมตำบลนมแม่ฯ และมอบหมาย
ผู้รับผิดชอบ แต่งตั้งกรรมการต่างๆ



กระบวนการดำเนินงานฯ

2

ขับเคลื่อนตำบลนมแม่ด้วยมาตรการสังคม :
ข้อตกลงที่ชาวบ้านร่วมกันสร้างและปฏิบัติ



แม่มีลูกเมื่ออายุ 20-35 ปี
ผ่านหลักสูตร
โรงเรียนพ่อแม่



แม่ทุกคนเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
อย่างเดียว อย่างน้อย 6 เดือนและ
กินอาหารตามวัยจนลูกอายุ 2 ปี
หรือมากกว่า



หญิงตั้งครรภ์ฝากครรภ์ก่อน 12 สัปดาห์
และกินยาเม็ดเสริมธาตุเหล็ก
โฟลิกและสารไอโอดีนอย่าง
ต่อเนื่อง



ร้านค้าในชุมชน/หมู่บ้าน
ไม่จำหน่ายนมผงสำหรับเด็กแรกเกิด-1 ปี



ครอบครัวที่มีลูกอายุ 0-5 ปี
มีหนังสือนิทาน เล่านิทานและ
เล่นกับลูกทุกวัน



จัดตั้งธนาคารนมแม่
เพื่อเป็นสถานที่
ฝากเก็บนมแม่ในชุมชน



จัดระเบียบบ้านนออยู่
คู่ครอบครัวไทย



ครอบครัวยึดหลักเศรษฐกิจ
พอเพียง ลดรายจ่าย
เพิ่มรายได้



สถานประกอบการ
สนับสนุนจัดชุมชนแม่



สร้างอาชีพเสริมให้แก่
หญิงตั้งครรภ์และ
แม่หลังคลอด



ยกย่องประกาศเกียรติคุณ
แก่แม่ตัวอย่าง/
ครอบครัวตัวอย่าง

กระบวนการดำเนินงานฯ

3

สื่อสารสังคมด้วยสื่อท้องถิ่น “ตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว”



รถขาล้าง สวนกล้วย



หนังสือเล่มนมแม่ : ชะวอด



เพลงไอ้เป้ : บ้านค่าย



ดีเจน้อย : นมแม่



ป้ายประชาสัมพันธ์พระองค์ที่ฯ



หมอลำกลอน : ก่อเอ้



รถประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่



ปั่นจักรยาน “นมแม่”



เสียงไร้สายในหมู่บ้าน



เคาะประตูบ้านนมแม่



เว็บไซต์

“ตำบลนมแม่” : ก่อเอ้

กระบวนการดำเนินงานฯ

4

สร้างความรู้ "นมแม่" รากฐานการศึกษาในโรงเรียน
“แผนการเรียนรู้การสอนและดีเจน้อยนมแม่”



● จัดทำแผนการเรียนรู้ การสอน "นมแม่" เด็กประถมและมัธยมศึกษา



● เนื้อหาการอบรมดีเจน้อย เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว

- อบรม อสม. นมแม่
- อบรมปราชญ์นมแม่
- การอบรมให้ความรู้ประชาชน
- อบรมมิสนมแม่
- อบรมนมแม่สำหรับ ปู่ ย่า ตา ยาย



กระบวนการดำเนินงานฯ

5

ก่อเกิดปราชญ์นมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว

คุณสมบัติปราชญ์

คือบุคคลผู้มีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ ในเรื่องนมแม่ และการเลี้ยงดูเด็กและนำภูมิปัญญาท้องถิ่นให้การแนะนำ ช่วยเหลือ พร้อมทั้งสามารถถ่ายทอดความรู้เป็นต้นแบบให้แก่บุคคลอื่นๆได้



หน้าที่ปราชญ์นมแม่

เก็บข้อมูลเยี่ยมบ้านแบบบูรณาการ



สร้างคลังข้อมูลและให้คำปรึกษาเรื่องนมแม่

ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ความรู้



ถ่ายทอดความรู้ดีไทย

สมุนไพร



ใช้รักษา-บำรุงน้ำนม

ให้ความรู้นมแม่ด้วยศิลปะพื้นบ้าน



เพลงไอล่ / แม่เลี้ยงตัวเอกนมแม่

หมอลำ / หนังสือนม

สร้างนวัตกรรม



น้ำแข็งกล่อง (น้ำแช่แข็งในกล่องนม)

สรุป: ก่อปฐมาจากนมแม่สร้างเด็กเจริญเติบโต พัฒนาการสมวัย อยู่ในครอบครัวอบอุ่น



และนี่คือการเดินทางสู่เป้าหมายของ **"ตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว"** ด้วยความร่วมมือ ร่วมใจของภาคีเครือข่าย ถึงแม้ว่าจะเป็นแค่การเริ่มต้น แต่หนทางที่เดินไปสู่ความสำเร็จ ไม่ใช่เรื่องยาก และไกลเกินคิด เพราะภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน องค์การชุมชน ต่างมีหัวใจอันมุ่งมั่น ด้วยความตั้งใจและความเสียสละที่จะร่วมกันเดินบนถนนสายนี้ต่อไป ทุกคนมีเป้าหมายที่สำคัญอย่างเดียวกัน คืออยากให้เด็กทุกคนที่เกิดมาได้รับสิ่งที่ดีที่สุด คือ "น้ำนมแม่" และเกิดสายใยรักแห่งครอบครัว ให้ได้อย่างยั่งยืน



บันทึกข้อตกลงความร่วมมือโครงการตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว ระหว่าง

กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
วันที่ 27 ธันวาคม 2554

กระทรวงสาธารณสุขขอน้อมนำคำขวัญพระราชทาน "นมแม่คือหยดแรกของสายใยรักแห่งครอบครัว" เป็นหลักในการพัฒนาสตรี เด็กและครอบครัว พร้อมขับเคลื่อนเชิงนโยบายอย่างต่อเนื่องในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพื่อสร้างรากฐานชีวิตของเด็ก อันจะนำไปสู่สุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อพัฒนาเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าและเป็นอนาคตของประเทศชาติ ในการนี้ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีเจตนารมณ์ร่วมกันในการพัฒนาเด็กแรกเกิด - 5 ปี ให้มีสุขภาพแข็งแรง ฉลาด อารมณ์ดีและมีความสุข ด้วยการดำเนินงานโครงการตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว โดยมีสาระในการประสานความร่วมมือ ตามบทบาทภารกิจของแต่ละหน่วยงาน ดังนี้

◆ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

1. เป็นแกนนำหลักในการดำเนินงานระดับพื้นที่ เพื่อการจัดทำแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว
2. เป็นศูนย์ประสานงานเพื่อการกำกับ ติดตามและสรุปผลการดำเนินงานโครงการตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว
3. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และการเลี้ยงดูเด็กที่ถูกต้อง ด้วยท้องถิ่น และใช้ทุนสังคมที่มีอยู่ในชุมชน
4. สนับสนุนทรัพยากรอันได้แก่ งบประมาณ บุคลากร ฯลฯ ในการดำเนินงานตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว
5. ผลักดันพื้นที่เป้าหมายเป็นแหล่งเรียนรู้ตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว

◆ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

1. พัฒนาศักยภาพและถ่ายทอดองค์ความรู้ ทักษะและทัศนคติ การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และการเลี้ยงดูเด็กที่ถูกต้อง แก่ประชาชนตลอดจนบุคลากรของรัฐ และหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้อง
2. พัฒนาศักยภาพบริการอนามัยแม่และเด็กให้แก่สถานบริการสาธารณสุขทุกระดับเพื่อรองรับและสามารถจัดบริการให้ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ
3. ผลักดันให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสายใยรักแห่งครอบครัว
4. สนับสนุน ชุดความรู้ คู่มือ สื่อ เพื่อการดำเนินงานโครงการตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว
5. พัฒนาอาสาสมัครสาธารณสุขหรือผู้ที่มีจิตอาสาเป็น "ปราชญ์นมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว"
6. ประสานความร่วมมือและภาคีเครือข่ายทั้ง ภาครัฐ เอกชน แกนนำ ชุมชน เพื่อให้เกิดการบูรณาการการจัดทำแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัวและการดำเนินโครงการตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว
7. ร่วมในการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินโครงการตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว

◆ กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

1. สนับสนุนให้ครอบครัวดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมจัดทำบัญชีครัวเรือน ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว
2. สนับสนุนพันธุ์พืช ผัก สัตว์เลี้ยง เพื่อให้ครอบครัวมีอาหารเพียงพอต่อการดำรงชีวิต
3. ร่วมในการบูรณาการและการพัฒนาสุขภาพแม่และเด็กด้วยการจัดทำแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ ตำบลนมแม่ เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว
4. ร่วมในการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินโครงการตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว

◆ กระทรวงศึกษาธิการ

1. เป็นหน่วยงานหลักในการนำองค์ความรู้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และการเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมเข้าสู่สถานศึกษา
2. สนับสนุนให้มีการจัดทำแผนการเรียนการสอน การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ในสถานศึกษาทุกระดับ
3. สนับสนุนให้แต่ละสถานศึกษา มีการอบรมติเจนนมแม่ และให้เป็นนักจัดรายการวิทยุชุมชน หรือเสียงไร้สายของชุมชน
5. ร่วมในการบูรณาการและการพัฒนาสุขภาพแม่และเด็กด้วยการจัดทำแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ ตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว
6. ร่วมในการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินโครงการตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว

◆ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1. สนับสนุนให้ครอบครัวมีการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในบ้านและชุมชนให้ถูกสุขลักษณะ เช่น ขยะ ความสะอาดของ คู คลอง น้ำดื่ม น้ำใช้ การจัดการอุทกภัยและภัยพิบัติ
2. ร่วมในการบูรณาการและการพัฒนาสุขภาพแม่และเด็กด้วยการจัดทำแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ ตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว
3. ผลักดันให้ชุมชน ท้องถิ่นจัดแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในบ้านและชุมชนให้ถูกสุขลักษณะ
4. ร่วมในการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินโครงการตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว

ข้อตกลงความร่วมมือนี้ ทั้ง 5 หน่วยงาน ได้ตกลงร่วมกันและให้มีผลนับตั้งแต่วันที่ลงนามเป็นต้นไป



ที่ปรึกษา

นายแพทย์สมยศ ดีรัศมี
นายแพทย์สมศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์
นายแพทย์สมพงษ์ สกฤติสริยาภรณ์

อธิบดีกรมอนามัย
รองอธิบดีกรมอนามัย
รักษาการในตำแหน่งรองอธิบดีกรมอนามัย

ผู้เขียนและเรียบเรียง

นางจินตนา พัฒนพงศ์ธร
นางนงลักษณ์ รุ่งทรัพย์สิน
นางฉลอม เรืองศรี
นางมลลิส แสนใจ

นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการพิเศษ
นักวิชาการแผนกแพร่ชำนาญการพิเศษ
นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการพิเศษ
นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการพิเศษ

ออกแบบโดย

บริษัท เอادتอออฟบอค์ จำกัด

คู่มือตำบลนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว

เส้นทางเดินสู่ตำบลนมแม่ฯ



จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย
สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย
ธันวาคม 2554